

Cameron Abadi

Neda je živa

Malo poznata priča o drugoj iranskoj Nedi Soltani i o tome kako je jedna slika zauvijek promijenila njezin život

Neda Soltani je ona obična Iranka čija je slika prošloga ljeta velikom brzinom obišla svijet. Ona je simbol brutalnosti iranskoga režima i otpornosti iranskog pokreta za demokraciju.

Usto, ona je još uvijek živa.

Djevojka koja se zvala Neda doista je umrla prošloga ljeta na ulicama Teherana, pogođena hicima pripadnika iranske milicije. Puno joj je ime bilo Neda Agha-Soltan. No tragičnim snimkama pogibije te Nede, emitiranima diljem svijeta u videu koji se širio putem interneta, i koji je pokrenuo svjetsko javno mnijenje protiv iranskog režima, pridodana je fotografija lijepe mlade žene s maramom s cvjetnim uzorkom.

I njezino je ime bilo Neda – Neda Soltani.

Ono što slijedi nevjerojatna je priča o tome što se dogodilo kada se doba društvenih medija sudarilo s političkom pobunom u jednoj zemlji iza zavjese, i kako je to jednu trideset dvogodišnju doktorandicu otjeralo u politički egzil.

U svojem malom stanu u Offenbachu u Njemačkoj, gdje je dobila politički azil, Neda Soltani nastoji sastaviti krhotine svog života. Sada se doima starijom nego na onoj poznatoj fotografiji, što je i razumljivo: protekla je godina bila iskušenje koje joj je nametnuto protiv njezine volje.

Do prošle je godine Neda Soltani bila asistentica za englesku književnost na teheranskom Islamskom sveučilištu Azad, gdje je radila doktorsku disertaciju o ženskoj simbolici u djelu Josepha Conrada. Nije bila pristaša režima, ali nije pripadala ni nekoj aktivnoj opozicijskoj grupi, čak ni u onim burnim danima poslije spornih izbora. Bila je ponajprije usredotočena na akademsku karijeru. Dok su Iranci marširali ulicama, ona je doradivala svoju disertaciju. Vodila je običan život teheranske šutljive apolitične većine. “Radila sam punih deset godina kako bih stekla svoj položaj na sveučilištu”, izjavila je u veljači za njemački *Suedische Zeitung*. “Sama sam zarađivala svoj novac, imala prijatelje, izlazila i zabavljala se”.

Sve se promijenilo 20. lipnja prošle godine, kada se na YouTubeu pojavila titrava video snimka stravične, nasilne smrti mlade Iranke. Neda Soltani gledala je snimku ne znajući da je to ujedno i početak kraja njezina vlastitog života.

Cijeli je proces počeo prilično bezazleno, a počivao je na temeljnom kamenu novinarstva: utrci za ekskluzivnom viješću. Raspoložujući samo imenom koje se čulo na snimci na YouTubeu, svjetske izvještajne agencije stale su se utrkivati koja će otkriti više podataka o mladoj ženi koja je umrla pred kamerama. Urednici u New Yorku i Londonu nisu se bavili provjerom podataka, pa su se pri komunikaciji s izvjestiteljima na terenu neke pojedinosti izgubile u prijevodu. Prezime Agha-Soltan tako je ostalo bez spojnice, Agha je posve ispalo, a Soltan je dobilo jedno i. Te su pogreške dospjele i u oproštajnu dokumentarnu emisiju HBO-a koja se večeras prikazuje. Dok se govori o izvjestitelju *Guardiana*, koji je navodno prvi utvrdio djevojičino ime, u filmu se nakratko pojavljuje snimka kompjuterskog zaslona na kojemu je njegova reportaža iz lipnja prošle godine. Ona je također objavljena pod naslovom koji navodi na pogrešan zaključak: “Iranske vlasti ‘izbacile iz kuće’ obitelj Nede Soltan”.

I tu sada nastupa Facebook. Dvadeset prvog lipnja gorljivi pristaše Zelenog pokreta* odlučili su posvetiti “Iranskom anđelu” jednu stranicu na toj društvenoj mreži. Na njihovu sreću, žrtva je imala osobni profil na Facebooku s kojega su mogli preuzeti njezinu fotografiju. Na slici napravljenju poput uobičajene fotografije za putovnicu vidjela se privlačna mlada žena opuštenog, nevinog osmijeha, s rupcem koji je otkrivao desetak centimetara tamnosmeđe kose. Savršeno je odgovarala aktivistima koji su željeli izazvati sućut. Samo, ta je slika, jednako kao i stranica na Facebooku s koje je preuzeta, pripadala Nedi Soltani, mirnoj, krvlju neumrljanoj znanstvenici koja proučava englesku književnost.

Aktivisti s Facebooka u svojoj su se potrazi povelili za velikim televizijskim mrežama i novinama, a zatim su i sami postali izvor za *mainstream* medije. CNN i BBC počeli su ilustrirati svoje reportaže fotografijom “Iranskog anđela”, a za njima nisu mnogo zaostajale ni izvještajne agencije i novine. Dakako, i blogovi i

Mrtva Neda Agha-Soltan (26 godina) i živa Neda Soltani (32 godine)

stranice drugih internetskih društvenih mreža zdušno su širili pogrešnu fotografiju. Nije mnogo prošlo, i ona je dospjela natrag u Iran gdje se putem interneta proširila među pripadnicima Zelenog pokreta.

Toga 21. lipnja prošle godine, prije majica, plakata i improviziranih uličnih oltara s upaljenim svijećama, Neda Soltani otkrila je da joj je pretinac dolazne pošte pun bezbrojnih zahtjeva za prijateljstvom na Facebooku. Uslijedili su telefonski pozivi. Jedan je profesor briznuo u plač kad joj je čuo glas.

Neda nije negodovala zbog te početne pogreške. Na kraju krajeva, bilo je neke sličnosti između nje i ubijene prosvjednice. Mislila je da bi se greška naposljetku mogla i sama od sebe ispraviti, no ipak je odlučila ubrzati stvar obrativši se *Glasi Amerike*, satelitskoj mreži koju financiraju Sjedinjene Američke Države, jednoj od onih koje su se najnametljivije služile njezinom fotografijom kako bi pokrenule iransku javnost. U e-mail poruci Neda je objasnila da je došlo do zabune i da koriste pogrešnu fotografiju, te je kao dokaz priložila svoje druge fotografije.

Ono što je uslijedilo bila je obeshrabrujuća lekcija iz primijenjene etike medija. Umjesto da objavi ispravak, *Glas Amerike* je upravo one fotografije kojima se Neda poslužila da se od svega ogradi predstavio kao “ekskluzivne” snimke ubijene prosvjednice. Moment inercije same priče nadvladao je neuspješne pokušaje da se intervenira istinom. Neda je u više navrata nastojala utjecati na razne mreže i izvještajne agencije, no praktički više nije mogla utjecati na ono što se događa s njezinim licem. Na internetskim forumima, na njezine zahtjeve da se fotografija ukloni odgovorili su optužbom da je sluga režima. “Nećeš nam oduzeti našeg anđela, gaduro”, odgovara na njezinu molbu jedan autor komentara na internetu. Već 23. lipnja roditelji Nede Agha-Soltan dali su u javnost fotografiju svoje kćeri – koja je doista ubijena – no ta je fotografija teško mogla konkurirati već posto-

* Iranski oporbeni pokret nastao u vrijeme prosvjeda zbog namještanja rezultata predsjedničkih izbora 2009. godine. (op. prev.)

Neda Soltani u emigraciji u Njemačkoj

jećoj, iako lažnoj slici Nede kao lica iranskog pokreta za slobodu.

Iranski režim nije imao suosjećanja za Nedine nevolje. Naprotiv, u tome je vidio priliku da još pojača svoju oštru propagandu protiv aktivista. Vršili su pritisak na Nedu da pred iranskom javnošću posvjedoči kako zapravo i nije bilo nikakvog ubojstva. Osim nagovaranjem, režim se služio i prijetnjama, pa je Neda postala zabrinuta za svoju sigurnost i sigurnost svoje obitelji. Odlučila je da je bijeg jedini izlaz. Tako je 2. srpnja 2009. spakirala torbu, dala krijumčaru svoju skromnu ušteđevinu te je uspjela doći do Grčke, a zatim do Njemačke, gdje je imala rođaka. Dan poslije njezina odlaska, 3. srpnja, BBC je emitirao ispravak u vezi s načinom na koji su se poslužili fotografijom Nede Soltani. No to više nije bilo ni od kakve koristi Nedi koja je u Njemačkoj tu govala za domom, osamljena i prepuštena svojoj sudbini.

Kao politički izbjeglica u Njemačkoj, zemlji čiji jezik ne govori, Neda je počela dopunjavati skromnu državnu potporu rađeći kao nastavnica engleskoga. Njezina se fotografija još uvijek povremeno pojavljuje u vijestima najvećih medijskih kuća poput CNN-a ili njemačkoga *Der Spiegela*. Ona je prihvatila svoju sudbinu, ali to ne znači da se pomirila s njom. Sve što želi je, kaže, voditi normalan život, no nije optimistična. “Sve sam izgubila”, izjavila je za njemačku televizijsku postaju *3sat* u razgovoru vođenom u ožujku. “Ne znam što radim ovdje, i ne znam kako ću dalje. Imam malo nade.”

Ako se Neda umorila od neprestanih nastojanja da dokaže istinu, od uzaludnog ponavljanja kako ona nije mučenica za kojom svi tragaju, to je i razumljivo. No čini se da je preuranila. Jer, pokazuje se da ona na neki način ipak jest mučenica.

PREVELA Tatjana Paić-Vukić